

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. ๒๕๔๔. ชุมชนศิระขอโศก จังหวัดศรีสะเกษ. ใน ณรงค์ เพชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), **สวัสดิการโดยภาคชุมชน (๒) กลุ่มผลิตภัณฑ์**, หน้า กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษา เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลุ่มสุดฝั่งฝัน. ๒๕๓๘. **โพธิรักษ์-โพธิกิจ**. กรุงเทพฯ : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.

กอบชัย เวชพานิช และคนอื่น ๆ. ๒๕๓๒. **สัจจะแห่งชีวิตของ “พระโพธิรักษ์”**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ.

การศึกษาเพื่อปวงชน: โรงเรียนเข้าถึงตัวนักเรียน. ๒๕๔๓. ยูเนสโก **คูเรีย ๑๘,๓** (มีนาคม): ๑๖-๓๖.

กิตติกร สุนทรานุรักษ์. ๒๕๔๓. **การพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาชุมชนศิระขอโศก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณินันต์ จันทบุตร. ๒๕๓๒. **สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม.

เคนเนดี, พอล. ๒๕๔๓. ช่องว่างทางอิเล็กทรอนิกส์. แปลโดย ธนัญญา เชมจรู. ยูเนสโก **คูเรีย ๑๘, ๒** (กุมภาพันธ์): ๕.

เครือข่ายชุมชนชาวโศก. ๒๕๔๓. มปท.

จรัส สุวรรณเวลา. ๒๕๔๓. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจพอเพียง: จากปรัชญาสู่การปฏิบัติ. เอกสารสรุปการประชุมประจำปีสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ: ๘-๑๕.

จรัสเรือง ศิริวัฒน์รักษ์. ๒๕๔๒. **การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาในเชิงพุทธ: กรณีศึกษาชุมชนศิระขอโศก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จึงเที่ยงฝ่าซื่อ. ๒๕๔๖. **ระบบสังคมบุญนิยมในศตวรรษที่ ๒๑: Santi Asoke's Social Movement**. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด. (บทความเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์จังหวัด เชียงใหม่ เนื่องในงานประชุมพุทธนานาชาติของฝ่าผู้ชัน ครั้งที่ ๔ ณ สถาบันอะเคเดมี ชินิก้า นครไทเป เกาะไต้หวัน วันที่ ๑๘-๒๐ มกราคม ๒๕๔๕)

จินดา จันท์แก้ว. ๒๕๓๕. หน่วยที่ ๓ ขบวนการสงฆ์ในปัจจุบัน. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ ๑-๓**, หน้า ๗๕-๑๓๖. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมราชา.

- จุมพล สวัสดิยากร. ๒๕๒๕. คำกล่าวรายงาน. ใน รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเพื่อการพึ่งตนเอง: การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, หน้า ๑-๔. ๒๕-๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. ๒๕๔๓. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ผู้วิจารณ์. ๒๕๒๕. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับการพึ่งตนเองและทิศทางการศึกษาไทย. ใน รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า ๒๕-๓๕. ๒๑-๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ โชควัฒนา. ๒๕๔๓. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจพอเพียง: จากปรัชญาสู่การปฏิบัติ. เอกสารสรุปการประชุมประจำปีสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ: ๑๕-๑๗.
- ณรงค์ หุตานุวัตร. ๒๕๓๑. ภาคเกษตร. ใน พึ่งตนเองในชนบท: อีกบทหนึ่งของการทบทวนโลกทัศน์แห่งการพึ่งตนเอง, หน้า ๓๕-๔๖. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดลพัฒน์ ยศธร. ๒๕๔๒. การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดอบเบอร์ด, มาเรียน ลันดี, บรรณาธิการ. ๒๕๓๗. การวิจัยเชิงคุณภาพ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในการศึกษาและสังคมสมัยใหม่. แปลจาก Ethnographic Research: Theory and Application for Modern Schools and Societies โดย อุษา ควงสา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คารณี รักดี. ๒๕๔๐. การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทฤษฎีกำไร-ขาดทุนของอารยชนแท้. ๒๕๒๗. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ.
- ทวีป แก้วคง. ๒๕๔๑. ความเป็นไปได้ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. ๒๕๔๓. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารสรุปการประชุมประจำปีสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ: ๑-๕.

- ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. ๒๕๓๖. โครงสร้างอำนาจของชุมชน: ศึกษากรณีชุมชนชาวอโศก. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บัญญัติ บรรทัดฐาน. ๒๕๒๘. สุนทรพจน์. ใน รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเพื่อการพึ่งตนเอง: การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, หน้า ๑-๖. ๒๘-๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๘. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เบนเนท, นิโคลัส. ๒๕๑๘. การศึกษาในประเทศด้อยพัฒนา. แปลโดย อรรณพ พงษ์วาท. พระนคร: เคล็ดไทย.
- ประเวศ วะสี. ๒๕๓๐. คำนำ. ใน สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ และ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (บรรณาธิการ), การแพทย์แผนไทย “ภูมิปัญญาแห่งการพึ่งตนเอง”, กรุงเทพฯ: โครงการฟื้นฟูการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข.
- ประเวศ วะสี. ๒๕๓๑. ภาคการแพทย์และสาธารณสุข. ใน พึ่งตนเองในชนบท : อีกบทหนึ่งของ การทบทวนโลกทัศน์แห่งการพึ่งตนเอง, หน้า ๕๕-๖๔. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๘. ๒๕๔๔. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔. ๒๕๓๘. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์, ผู้อภิปราย. ๒๕๒๘. ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต่อการจัดการศึกษาไทย. ใน โอวาท สุทรนารักษ์ (บรรณาธิการ), ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า ๔๐-๖๖. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัทธา สายหู. ๒๕๓๖. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชียน ลิ้มปี่หวังอยู่. ๒๕๓๑. การพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อ่างเคอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ ลาภานานนท์. ๒๕๒๗. พระสงฆ์ในชนบทภาคอีสานกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- แพรวน้ำค้าง รวมธรรม. ๒๕๔๒. **ปฏิบัติวิทยาเรื่อง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเฉพาะหมู่บ้านชุมชนราชธานีโสภ.** รายงานวิชาสังคมศาสตร์ ปีการศึกษาที่ ๑/๒๕๔๒ สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต. (ต้นฉบับลายมือ)
- ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน. ๒๕๒๕. คำนำ. ใน โอวาท สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า (๑)-(๒). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจน. ๒๕๔๐. **สำนักสันติอโศก: ความเป็นมาและบทบาททางศาสนาในสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจน. ๒๕๖๖. บทที่ ๗ ขบวนการทางศาสนากับปัญหาของสังคมปัจจุบัน. ใน ภัทรพร สิริกาญจน (บรรณาธิการ), **ความรู้พื้นฐานทางศาสนา**, หน้า ๑๓๓-๑๔๔. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาเรีย-เลนา เฮกิลลา-โฮร์น. ๒๕๒๕. **มองพุทธศาสนาด้วยสองตาเปิด: ความเชื่อและการปฏิบัติของสันติอโศก.** แปลจาก Buddhism With Open Eyes : Belief and Practice of Santi Asoke โดย ขวัญ ก่อเอง (นามปากกา). กรุงเทพฯ: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.
- มิสรา, นีเลศ. ๒๕๔๓. ยุคสมัยวิทยาลัยเท้าเปล่าของอินเดีย. แปลโดย พิศवास ปทุมต์ครั้งยี่. **ยูเนสโก คูเรีย ๑๘, ๑ (มีนาคม): ๑๕**
- เย็นใจ เลาหวนิช. ๒๕๒๕. การวิจัยเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง. ใน รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเพื่อการพึ่งตนเอง: การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, หน้า ๑-๑๐. ๒๕-๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. ๒๕๔๔. **การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระพี ศาคริก. ๒๕๒๕. การศึกษากับการพึ่งตนเอง. ใน โอวาท สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า ๔-๕. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระพี ศาคริก. ๒๕๒๕. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา. ใน รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเพื่อการพึ่งตนเอง: การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, หน้า ๑-๑๐. ๒๕-๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๕. หน้า ๑-๑๐. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ระพี ศาคริก. ๒๕๓๐. คำปรารภ. ใน โอวาท สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), **แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง**, หน้า (๘)-(๑๓). กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.

- รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๖. คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รายงานผลการสัมมนาองค์กรประชาชนกับทางเลือกการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง. ๒๕๓๐. ทางเลือกการพัฒนา ๕,๓ (กันยายน-ธันวาคม): ๕-๑๘.
- เรวดี ตันนุกิจ. ๒๕๔๓. รูปแบบการพัฒนาสู่การพึ่งตนเองของชุมชนชาวอโศก: กรณีศึกษาชุมชนอโศก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โรงเรียนสัมมาสิกขา. มปป. มปท. (เอกสารเผยแพร่ของโรงเรียนสัมมาสิกขา)
- ไรเมอร์, เฟอร์นันโด, สัมภาษณ์. ๒๕๔๓. โรงเรียนเป็นบ่อเกิดของความไม่เสมอภาคหรือไม่. แปลโดยปราณี แก้วเอี่ยม. ยูเนสโก คูเรีย ๑๘, ๓ (มีนาคม): ๑๕.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. ๒๕๓๑ก. จิตความสามารถทางเทคโนโลยีและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ. ใน เศรษฐกิจเทคโนโลยี: ปรัชญาและแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาประเทศไทย, หน้า ๑-๑๐๔. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. ๒๕๓๑ข. นโยบายเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจของประเทศไทย. ใน เศรษฐกิจเทคโนโลยี: ปรัชญาและแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาประเทศไทย, หน้า ๑-๖๔. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. ๒๕๓๑ค. ภาคเศรษฐกิจ. ใน พึ่งตนเองในชนบท: อีบทหนึ่งของ การทบทวนโลกทัศน์แห่งการพึ่งตนเอง, หน้า ๒๑-๒๘. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. ๒๕๓๑ง. ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ-เทคโนโลยีกับการพัฒนาประเทศ. ใน เศรษฐกิจ เทคโนโลยี: ปรัชญาและแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาประเทศไทย, หน้า ๑-๘๒. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- วิวัฒน์ชัย อัครถาวร. ๒๕๒๕ก. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท. ใน รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการวิจัยเพื่อการพึ่งตนเอง: การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, หน้า ๑-๔๐. ๒๕-๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิวัฒน์ชัย อัครถาวร. ๒๕๒๕ข. อุดมการณ์พึ่งตนเอง. ใน รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง. หน้า ๑๒๘-๑๓๕. ๒๑-๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิวัฒน์ชัย อัครถาวร. ๒๕๓๐. ยุทธศาสตร์การพัฒนากับการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง. ใน โอวาท
สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง,
หน้า ๓-๒๖. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.
- วิศนี ศิลตระกูล. ๒๕๔๑. การพัฒนารูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและ
สังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลองค์กรบุญนิยม. ๒๕๔๖. บุญนิยม: นวัตกรรมสังคม. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.
(หนังสือชุดองค์กรบุญนิยม อันดับ ๑ ศาสนาและการสื่อสาร)
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. ๒๕๓๘. กลยุทธ์การพึ่งตนเอง.
กรุงเทพฯ: สถาบัน. (ผลงานส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ
ในชนบท”)
- สนธิ สมัครการ. ๒๕๔๐. วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่
ที่ ๔. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมณะโพธิรักษ์. ๒๕๔๕. คู่มือปฏิบัติธรรมจากชาวอโศก คั่นออกมาจาก “ศีล”. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพฯ: กลุ่มสุตฝั่งฝัน.
- สมบัติ จันทร์วงศ์. ๒๕๓๑. รายงานการศึกษาเรื่องชุมชนปฐมอโศก: การศึกษาพุทธอุโทเปียม.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. ๒๕๓๖. สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมหมาย สาททรัพย์. ๒๕๔๒. ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบ
พอเพียงของชาวพุทธ: ศึกษากรณีชุมชนศิระอโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ.
ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ. ๒๕๔๔. รวมบทความทางการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ ๖.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๓๑. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของสังคมชนบทไทย. วารสาร
สังคมศาสตร์ ๒๕,๑ (เมษายน): ๗๒-๘๕.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และคณะ. ๒๕๓๗. ทางรอดของชุมชนชนบทไทย แนวทางและรูปแบบ
การพึ่งตนเอง. Chulalongkorn Review ๖, ๒๒ (มกราคม-มีนาคม): ๑๐๑-๑๑๒.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ สุริชัย หวันแก้ว. ๒๕๓๐. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมในการ
พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย: ผลการวิเคราะห์เอกสารโดยพิศดาร. ทางเลือกการ
พัฒนา ๕,๑ (กันยายน-ธันวาคม): ๕-๑๘.

- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. ๒๕๓๑. แนวคิดทางการศึกษาของขบวนการศาสนาพุทธขบวนการหนึ่ง (ชาวโศก). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ.
- สุนิสิต สุจิตานนท์ และ คนอื่นๆ. ๒๕๓๕. รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มเลี้ยงไหม บ้านนางาม ตำบลนางาม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. ๒๕๒๘. แนวความคิดทางทฤษฎีและการวัดความพยายามพึ่งตนเองระดับบุคคล. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๖, ๔ (ตุลาคม): ๕๐๐-๕๒๕.
- สุภางค์ จันทวานิช. ๒๕๔๒. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. ๒๕๔๓. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนห์ จามริก. ๒๕๓๐. การศึกษาเพื่อการพัฒนา: พัฒนาอะไร? อย่างไร? ใน โอวาท สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า ๒๗-๕๘. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.
- เสนห์ จามริก. ๒๕๔๑. ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โครงการวิถีทรรศน์.
- อมรา พงศาพิชญ์. ศาสนากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ ๘-๑๕, หน้า ๖๓๘-๖๖๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัคคี ศรีทราชัยกุล. ๒๕๓๐. ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาของชาวพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวพุทธในกลุ่มวัดพระธรรมกาย พุทธสถานสันติอโศก และวัดชลประทานรังสฤษดิ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัครพล วรรณสุทธะ. ๒๕๔๓. ภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลารั้งกับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจนริย์ ทองคำเจริญ. ๒๕๔๒. รูปแบบการทำกิจกรรมธรรมชาติเพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่มสันติอโศก: กรณีศึกษาชุมชนสี่ระอโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

- อาทิตย์ อุไรรัตน์. ๒๕๔๓. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจพอเพียง: จากปรัชญาสู่การปฏิบัติ. เอกสารสรุปการประชุมประจำปีสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ: ๗-๘.
- อำนาจ เมฆนพรัตน์. ๒๕๔๓. การพึ่งตนเองของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย ดุลยเกษม, ผู้วิจารณ์. ๒๕๒๕. แผนพัฒนาการศึกษากับการพึ่งตนเอง. ใน โอวาท สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า ๖๗-๘๓. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ดุลยเกษม. ๒๕๓๐. คำนำ. ใน โอวาท สุทธนารักษ์ (บรรณาธิการ), แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, หน้า(๑๔)-(๑๕) กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.
- อุ้นตา นพคุณ. ๒๕๔๖. กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- โอวาท สุทธนารักษ์. ๒๕๓๐. บทบรรณาธิการ: จากความเป็นทาสสู่ความเป็นไทและไทยทางการศึกษา. ใน แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.

ภาษาอังกฤษ

- Boone, Edgar J. 1985. **Developing Programs in Adult Education.** Illinois: Waveland Press.
- Brugger, E.A. 1986. Endogenous development: A concept between Utopia and reality. In Bassand, Michel and others (eds), **Self-Reliant Development in Europe: Theory, Problem, Actions.** Hampshire: Gower.
- Chaiumporn, Supanee. 1987. **Development of a Self-Reliance Measuring Instrument for Farmers of Northern Thailand.** Bangkok: Research Center, National Institute of Development Administration.
- Continuing Education: New Policies and Directions.** 1993. Bangkok: UNESCO PROAP. (APPEAL Training Materials for Continuing Education Personnel (ATLP-CE) Volume 1)
- Ellsworth, James B. 2000. **Surviving Change: A Survey of Educational Change Models.** New York: U.S. Department of Education.

- Feungfusakul, Apinya. 1993. **Buddhist Reform Movements in Contemporary Thai Urban Context: Thammakai and Santi Asok.** Ph.D. Dissertation, Fakultät für Soziologie, Universität Bielefeld.
- Galtung, Johan. 1980. Chapter 1 Self-Reliance: Concepts, Practice and Rationale. In Johan Galtung, Peter O'Brien and Roy Preiswerk (eds.), **Self-Reliance: A Strategy for Development.** pp. 19-44. Geneva: Institute for Development Studies.
- Knowles, Malcolm S. 1980. **The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy.** New York: Cambridge, The Adult Education Company.
- Lear, Howard Barry. 1999. **Global Alienation and Community System Response.** Dissertation for Doctoral Degree, Faculty of The Fletcher School of Law and Diplomacy.
- Lippitt, Ronald; Watson, Jeanne and Westley, Bruce. 1958. **The Dynamics of Planned Change: A Comparative Study of Principles and Techniques.** New York: Harcourt, Brace & World.
- Mackenzie, Rory. 2001. Back to the Basics of Buddhism: The Santi Asoke Movement. In Christopher H. Partridge (ed.), **Fundamentalisms.** Cumbria: Paternoster.
- Preiswerk, Roy. 1980. Introduction. In Johan Galtung, Peter O'Brien and Roy Preiswerk (eds.), **Self-Reliance: A Strategy for Development,** pp.11-15. London: Bogle-L'Ouverture.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ก. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแนวคำถามสัมภาษณ์

พลตรีจำลอง ศรีเมือง	ผู้อำนวยการสถาบันฝึกอบรมผู้นำ จังหวัดกาญจนบุรี
ดร.ปาน ภิรมย์	ศึกษานิเทศก์ สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
รศ.ดร.ศิริเดช สุชีวะ	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
นายสุนัย เศรษฐบุญสร้าง	อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
นายสมพงษ์ ینگเจริญจิตต์	ประธานคณะกรรมการอำนวยการสหกรณ์เลมอนฟาร์ม

ข. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวคิดของชาวโศก

พลตรีจำลอง ศรีเมือง	ผู้อำนวยการสถาบันฝึกอบรมผู้นำ จังหวัดกาญจนบุรี
ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช	ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ศิริเดช สุชีวะ	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
นายสุนัย เศรษฐบุญสร้าง	อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
นายสมพงษ์ ینگเจริญจิตต์	ประธานคณะกรรมการอำนวยการสหกรณ์เลมอนฟาร์ม
นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์	หัวหน้าฝ่ายวางแผน วิจัยและบริหารการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข

แนวคำถามสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

การเก็บข้อมูลช่วงที่ ๑ การศึกษาระบบสังคมของชาวโศก

แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก

๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

๑.๑ เพศ อายุ ปี สถานภาพสมรส (โสด แต่งงาน หย่า) มีบุตร คน

๑.๒ จบการศึกษาระดับ สาขาวิชา

จากสถาบัน

๑.๓ ก่อนเข้ามาอยู่ในชุมชน เคยทำงานที่

ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่ทำงาน

๑.๔ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ปี

๑.๕ หน้าที่รับผิดชอบในชุมชน

๑.๖ บทบาทในด้านการศึกษา.....

๒ ระบบสังคมของชุมชน

๒.๑ สมาชิกชุมชนมีกี่สถานภาพ อะไรบ้าง

๒.๒ แต่ละสถานภาพมีบทบาทอย่างไร

๒.๓ มีวิธีการอย่างไรจึงจะเปลี่ยนแปลงสถานภาพได้

๒.๔ มีความแตกต่างอย่างไรบ้างระหว่างผู้ที่มีสถานภาพและบทบาทต่างกัน เช่น สิทธิ การ

ได้รับความยอมรับจากผู้อื่น โอกาสทางการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ

๒.๕ ชุมชนมีการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมหรือไม่ ถ้ามี มีเหตุผลอย่างไรในการแบ่งช่วงชั้น

๒.๖ ชุมชนมีเกณฑ์อย่างไรในการจัดลำดับช่วงชั้น

๒.๗ มีวิธีการอย่างไรจึงจะเลื่อนชั้นทางสังคมได้

๒.๘ ชุมชนมีค่านิยมที่สำคัญอะไรบ้าง

๒.๙ ชุมชนมีวิธีการอย่างไรในการรักษาค่านิยมของชุมชนไว้ได้

๒.๑๐ ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด และเปลี่ยนแปลงอย่างไร

๒.๑๑ ชุมชนมีอะไรเป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติ

๒.๑๒ มีกฎระเบียบของชุมชนหรือไม่ รายละเอียดของกฎระเบียบเป็นอย่างไร

๒.๑๓ มีวิธีการให้รางวัลและลงโทษทางสังคมอย่างไรบ้าง

๒.๑๔ ประเพณีของชุมชนมีอะไรบ้าง รายละเอียดของประเพณีแต่ละอย่างเป็นอย่างไร

๒.๑๕ วิถีชีวิตประจำวันของชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง

๒.๑๖ สมาชิกชุมชนมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยหรือไม่ ถ้ามี มีกลุ่มอยู่ที่ประเภท

๒.๑๗ มีสาเหตุใดทำให้เกิดการรวมกลุ่ม

๒.๑๘ กลุ่มมีบทบาทอย่างไรต่อชุมชน

๒.๑๙ ชุมชนประกอบด้วยสถาบันสำคัญอะไรบ้าง แต่ละสถาบันมีหน้าที่อย่างไร

๓ ปัจจัยในการพึ่งตนเองของชุมชน

๓.๑ ลักษณะชุมชนพึ่งตนเองเป็นอย่างไร

ข้อมูลประชากร

๓.๒ จำนวนประชากรชาวอโศกมีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้อย่างไรบ้าง

๓.๓ ประชากรแต่ละช่วงวัยมีบทบาทต่อการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างไรบ้าง

๓.๔ ชุมชนมีวิธีการสร้างงานในชุมชนอย่างไร

๓.๕ ภาวะการว่างงานในชุมชนเกิดจากสาเหตุใด และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

๓.๖ เพราะเหตุใดอัตรารายได้และค่าจ้างในชุมชนชาวอโศกจึงต่ำกว่าสังคมทั่วไป

๓.๗ คุณลักษณะของประชากรที่ทำให้พึ่งตนเองได้ มีอะไรบ้าง

๓.๘ ชุมชนจัดบริการขั้นพื้นฐานอะไรบ้างให้แก่สมาชิกชุมชน

๓.๙ สมาชิกชุมชนมีการย้ายถิ่นหรือการเคลื่อนย้ายแรงงานบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด
ผู้นำ

๓.๑๐ ผู้นำชุมชนหมายถึงบุคคลใดหรือกลุ่มใด

๓.๑๑ ผู้นำชุมชนมีการประสานความร่วมมือกันอย่างไร

๓.๑๒ ผู้นำที่สำคัญของชุมชนคือสมณะผู้ใหญ่ หรือสงฆ์ หรือคณะผู้นำที่มีฆราวาสรวมอยู่
ด้วย เพราะเหตุใดชุมชนจึงให้ความสำคัญแก่ผู้นำนั้น

๓.๑๓ ผู้นำมีคุณลักษณะอย่างไรบ้างจึงได้รับความศรัทธายอมรับและความร่วมมือใน
ชุมชน

๓.๑๔ ผู้นำมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในชุมชน

๓.๑๕ ผู้นำใช้หลักการใดในการบริหารปกครองชุมชน

การศึกษา

๓.๑๖ ชุมชนจัดการศึกษาสำหรับแต่ละบุคคลอย่างไรบ้าง

๓.๑๗ ชุมชนจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

๓.๑๘ เพราะเหตุใดจึงมีการจัดการศึกษาขึ้นในชุมชน

๓.๑๙ ความเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ในชุมชนมีผลต่อการจัดการศึกษาในชุมชน
อย่างไรบ้าง

๓.๒๐ การศึกษาทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างในชุมชน เช่น ประชากร ผู้นำ การศึกษา การสื่อสาร องค์กรทางสังคม ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม

การสื่อสาร

๓.๒๑ ชุมชนใช้ประโยชน์จากการสื่อสารอย่างไรบ้าง

๓.๒๒ การสื่อสารในชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างไรบ้าง

๓.๒๓ การสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างในชุมชน เช่น ประชากร ผู้นำ การศึกษา การสื่อสาร องค์กรทางสังคม ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม

องค์กรทางสังคม

๓.๒๔ เพราะเหตุใดชุมชนจึงจัดตั้งองค์กรขึ้นถึง ๑๑ องค์กรในชุมชน

๓.๒๕ สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไรในแต่ละองค์กร

๓.๒๖ องค์กรทางสังคมที่จัดตั้งขึ้นมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการดำเนินงาน

๓.๒๗ มีความร่วมมือระหว่างองค์กรอย่างไรบ้าง

ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม

๓.๒๘ ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนเกิดจากเหตุปัจจัยใดบ้าง

๓.๒๙ ชุมชนมีปัญหาดังคม เช่น อาชญากรรม บ้างหรือไม่

๓.๓๐ ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น การรับสื่อจากภายนอกชุมชน ทำให้ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมลดลงหรือไม่

ความช่วยเหลือจากภายนอก

๓.๓๑ ชุมชนมีทัศนะอย่างไรต่อการรับความช่วยเหลือจากภายนอก

๓.๓๒ ทำไมจึงต้องรับความช่วยเหลือจากภายนอก

๓.๓๓ ความช่วยเหลือที่รับจากภายนอกอยู่ในรูปใดบ้าง

๓.๓๔ มีวิธีการอย่างไรในการขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก

๓.๓๕ มีวิธีการบริหารสิ่งที่ได้รับความช่วยเหลือมาอย่างไรบ้าง

๓.๓๖ ผู้ให้ความช่วยเหลือเป็นบุคคลหรือหน่วยงานลักษณะใดบ้าง

การเก็บข้อมูลช่วงที่ ๒ การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนราชธานีโอศก

แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก

- ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
 - ๑.๑ เพศ อายุ ปี สถานภาพสมรส (โสด แต่งงาน หย่า) มีบุตร คน
 - ๑.๒ จบการศึกษาระดับ สาขาวิชา
 - จากสถาบัน
 - ๑.๓ ก่อนเข้ามาอยู่ในชุมชน เคยทำงานที่
 - ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่ทำงาน
 - ๑.๔ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ปี
 - ๑.๕ หน้าที่รับผิดชอบในชุมชน
 - ๑.๖ บทบาทในด้านการศึกษา.....
๒. การจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนในชุมชน
 - ๒.๑ ชุมชนมีแนวคิดอย่างไรในการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน
 - ๒.๒ มีเป้าหมายอย่างไรในการจัดการศึกษา
 - ๒.๓ มีวิธีการคัดเลือกผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
 - ๒.๔ ผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงต้องมีคุณสมบัติอย่างไร
 - ๒.๕ กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือกลุ่มใด
 - ๒.๖ มีวิธีกำหนดสาระการเรียนรู้อย่างไร
 - ๒.๗ ครูและนิสิตมีบทบาทอย่างไรบ้างในการกำหนดสาระการเรียนรู้
 - ๒.๘ มีการเปลี่ยนแปลงสาระการเรียนรู้บ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - ๒.๙ การจัดกิจกรรมการศึกษาสัมพันธ์กับกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชนอย่างไร
 - ๒.๑๐ ครูและนิสิตมีบทบาทอย่างไรบ้างในการจัดกิจกรรมการศึกษา
 - ๒.๑๑ มีการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางอย่างไรบ้าง
 - ๒.๑๒ มีการใช้อุปกรณ์สนับสนุนการศึกษาเพียงใด
 - ๒.๑๓ การศึกษามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงคนได้อย่างไร
 - ๒.๑๔ มีหลักการอย่างไรในการตรวจสอบผลการศึกษา
 - ๒.๑๕ มีการติดตามและพัฒนาผู้เรียนต่อเนื่องอย่างไร
 - ๒.๑๖ มีแนวคิดอย่างไรในการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวคำถามสนทนากลุ่ม

๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

๑.๑ เพศ อายุ ปี สถานภาพสมรส (โสด แต่งงาน หย่า) มีบุตร คน

๑.๒ จบการศึกษาระดับ สาขาวิชา

จากสถาบัน

๑.๓ ก่อนเข้ามาอยู่ในชุมชน เคยทำงานที่

ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาที่ทำงาน

๑.๔ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ปี

๑.๕ หน้าที่รับผิดชอบในชุมชน

๑.๖ บทบาทในด้านการศึกษา.....

๒. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชน

๒.๑ ทำอย่างไรจึงจะสร้างความตระหนักในความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงคนทางด้าน

บวก

๒.๒ สัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านบวก

ของผู้เรียนอย่างไร

๒.๓ ครูปฏิบัติอย่างไรบ้างในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน

๒.๔ บุคลิกภาพของผู้สอนมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนหรือไม่

๒.๕ บุคลิกภาพของผู้สอนมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร

๒.๖ ผู้สอนปรับบุคลิกภาพของตนอย่างไรบ้าง

๒.๗ ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินปัญหาหรือความต้องการของตนเองหรือไม่ โดยวิธีใด

๒.๘ ผู้สอนแสดงท่าทีอย่างไรต่อปัญหาของผู้เรียน

๒.๙ ผู้สอนตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างไรบ้าง

๒.๑๐ ผู้สอนมีวิธีการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ด้านบวกอย่างไรบ้าง

๒.๑๑ ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างไรบ้างในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

๒.๑๒ ผู้สอนมีวิธีการอย่างไรในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและนิสัยของผู้เรียน

๒.๑๓ ผู้สอนมีวิธีการอย่างไรในการรักษาสภาพสิ่งที่ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงได้แล้ว

๒.๑๔ ผู้สอนมีวิธีการอย่างไรในการรักษาความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง

ผู้สอนและผู้เรียน

๒.๑๕ ผู้สอนมีวิธีการอย่างไรในการทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง (Self-Esteem)

๒.๑๖ ผู้สอนมีวิธีการอย่างไรในการประเมินผลผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

ภาคผนวก ก

การแสดงธรรมเรื่องชุมชนเข้มแข็ง

อาตมามีบทความหนึ่งที่เขาเขียนมา ในวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๗ ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ มี ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ โครงการปริญญาเอกโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิชา บุญมาร์ตัน สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สุวิดา แสงสีหนาท นักศึกษาปริญญาเอกสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นคนร่วมกันเขียน มีชื่อเขาทั้ง ๓ คนนะเขียนเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐศาสตร์การเมืองวิภาษ หัวเรื่องเขาว่าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อชุมชนที่ยั่งยืนหรือวิถีสถาปัตยกรรมนิยม? หัวข้อเขาว่า ที่เขามาทำหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กันนี้มันเพื่อชุมชนที่ยั่งยืน หรือมันแค่วิถีสถาปัตยกรรมนิยม โลก มันเรื่องของความยั่งยืนหรือว่ามันหมุนเวียนไปเท่านั้น มันน่าคิด อาตมาอ่านดูแล้วชอบใจ จะเอามาวิจารณ์ดูฟัง แล้วก็จะได้ขยายในจุดมุ่งหมายถึงแนวของเราบ้าง จะได้เห็นเปรียบเทียบชัดเจนว่าเรากับโลกเขาทำอะไรอยู่กันอย่างไร เราทำอะไรสอดคลอง หรือไม่ช่วยเหลือ โลกเขา หรือว่าจะทำร้ายโลกเขาอย่างไรลองฟังดูฟังบทความเขาก่อน

*โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่คุ้นหูคุ้นตากันดีจากสื่อต่าง ๆ ที่รัฐบาลภายใต้การนำของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เร่งประชาสัมพันธ์เพื่อขยายตลาดให้แก่สินค้าของชุมชน โดยเฉพาะสื่อวิทยุบางรายการมีการสัมภาษณ์ตัวแทนชาวบ้านที่ผลิตสินค้า OTO (เฉพาะ) ที่ได้รับความนิยม และแน่นอนว่าเมื่อได้รับความนิยม สิ่งก็ตามมาคือผลิตไม่ทัน หรือวัตถุดิบไม่เพียงพอ ผู้เขียนรู้สึกเสียดายทุกครั้งที่มีผู้จัดรายการวิทยุจะต้องถามว่า จะขยายการผลิตอีกไหม จะขยายตลาดอีกไหม ซึ่งตัวแทนชาวบ้านบางคนตอบทันทีว่าจะขยายตลาดและการผลิต แต่บางคนก็อึ้งเพราะไม่ได้คิดมาก่อน ในที่สุดก็ตอบว่าอยากขยายเช่นกัน จนผู้เขียนเกิดความสงสัย ผู้ผลิต “จำเป็นต้อง” ขยายการผลิตเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของตลาดเสมอไป “จริงหรือ?”

ในที่นี้ เราจะไม่ถกเถียงกันว่าโครงการนี้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ผลประโยชน์ตกอยู่กับใคร เพราะมีผู้วิพากษ์ (Critical) กันมากแล้ว แต่เราจะมาค้นหารากเหง้าความคิดของโครงการนี้ ผลได้ผลเสียจากการขยายการผลิตอย่างมีขีดจำกัด เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดให้เพียงพอ และบทบาทของภาคต่าง ๆ ที่จะมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศอย่างแท้จริงผ่านโครงการ OTO

* การเน้นข้อความและการใช้ตัวเอนเป็นไปตามต้นฉบับ

รากเหง้าความคิดของโครงการ OTOPT มี ๒ ประเด็น คือ วิฤติเศรษฐกิจ พ.ศ.๒๕๔๐ และความตื่นตัวในเรื่อง “ทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง” ดังนั้นโครงการ OTOPT เกิดขึ้นใน พ.ศ.๒๕๔๔ ในห้วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจต่อเนื่องมาจากวิกฤติ พ.ศ.๒๕๔๐ ที่คนไทยยังติดตามตั้งใจ กับสภาพการตกเป็นทาสกองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF สาเหตุสำคัญของวิกฤติ สรุปได้ว่าเพราะเศรษฐกิจของประเทศผูกโยงเข้ากับเศรษฐกิจทุนนิยมโลก จนกระทั่ง “ตลาด” ครอบงำความคิด วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศถูกรุมเร้าด้วยปัญหาความยากจน ที่ตั้งสมมานับแต่เริ่มการพัฒนาประเทศเพื่อตอบสนองตลาดทุนนิยมโลก และถูกซ้ำเติมด้วยวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดจากน้ำมันของกลุ่มชนชั้นนำ อย่างไรก็ตาม ประชาชนระดับรากหญ้าที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท กลับเป็นกลุ่มคนที่สามารถปรับตัวและรับมือกับวิกฤติเศรษฐกิจได้ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้กับทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่เพียงพอในชุมชน ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หรือเรียกว่าอยู่ได้ด้วย “ทุนทางสังคม” มิใช่ทุนที่เป็นเงินตรา

อีกประเด็นหนึ่ง คือ ในแวดวงวิชาการและชาวบ้านเริ่มต้นตัวกับ “ทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวการดำเนินชีวิตที่เน้นทางสายกลาง การกระจายความเสี่ยง ความไม่ประมาท และไม่โลภ มีขั้นตอน ๓ ขั้น คือ ขั้นแรก พึ่งตนเองให้ได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ โดยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน แล้วจึงไปสู่ ขั้นที่สอง คือ การแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตได้กับท้องถิ่นใกล้เคียง หากยังมีผลผลิตเหลือจึงไปสู่ ขั้นที่สาม คือ การส่งสินค้าไปสู่ตลาดภายนอกและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ให้ยึดมั่นที่การพึ่งตนเองโดยตลอด หลาย ๆ พื้นที่ได้ทดลองนำ “ทฤษฎีใหม่” ไปปฏิบัติจริงและประสบความสำเร็จ สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนความต้องการขั้นพื้นฐานได้อย่างยั่งยืน มีความพอดีทั้งแก่ตนเองและชุมชน ได้รับความทรมานน้อยมากจากวิกฤติเศรษฐกิจ เพราะพึ่งตนเองได้อย่างพอเพียง ไม่ต้องพึ่งตลาดภายนอก

จากสถานการณ์ที่คนส่วนใหญ่เผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจ ในขณะที่ชุมชนบางแห่งพึ่งตนเองได้จากทุนทางสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง “รัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า จะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า... สนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ” (ข้อมูลจาก ThaiTambon.com)

อนึ่ง การที่ชุมชนจะเข้มแข็งพึ่งตนเองได้นั้น ต้องอาศัย “ทุนทางสังคม” ซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรหลากหลายที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น ความสามัคคีมีน้ำใจช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกันของคนในชุมชน มิใช่ “ทุนที่เป็นเงินตรา” เพียงอย่างเดียว และหลักการสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ “การพึ่งตนเองได้” นั่นหมายถึง การทำกิจกรรมใด ๆ รวมทั้งการผลิตสินค้า จะต้องพึ่งตนเองให้ได้ในชุมชน คือ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นของชุมชน ใช้พลังสมอง พลังแรงงานของชุมชน และผลิตเพื่อใช้หรือแลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภายในชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ไม่ต้องพึ่งวัตถุดิบ แรงงาน และตลาดภายนอก เพื่อ ความไม่ประมาท จากความไม่แน่นอนของสังคมภายนอก เมื่อพึ่งตนเองได้แล้ว ชุมชนยังมีกำลังผลิตเหลือ จึงค่อยขายหรือแลกเปลี่ยนให้กับตลาดภายนอกชุมชน

ดังนั้น การที่ชุมชนผู้ผลิตสินค้า OTOP จะต้องถูกกระตุ้นให้ขยายการผลิตขยายตลาดออกไปเรื่อย ๆ นั้น จึงไม่ถูกต้อง เพราะเมื่อขยายตลาดมากจนเกินความสามารถการผลิตได้ของชุมชน ก็ต้องใช้วัตถุดิบจากภายนอก หรือว่าจ้างแรงงานภายนอก อีกทั้งยังอาจต้องจ้างผู้จัดการที่จะสามารถควบคุมการผลิตขนาดใหญ่ได้ ต้นทุนก็สูงขึ้น จึงต้องขยายตลาดภายนอกมากขึ้น การขยายตลาดไปไกล ๆ หมายความว่า อายุผลิตภัณฑ์จะต้องยาวนานมากขึ้น หนีไม่พ้นต้องใช้สารเคมีเข้าช่วย ไม่ว่าจะเป็นสารกันบูด สารให้ดูขาวสวย น้ำตาลอาจจะใช้ไม่ได้เพราะเป็นอาหารที่ดีของเชื้อจุลินทรีย์ ต้องเปลี่ยนเป็นสารเคมีชนิดอื่น บรรจุภัณฑ์ก็ต้องป้องกันอากาศได้นานมากขึ้น บรรจุภัณฑ์หรือกรรมวิธีการผลิตบางชนิดต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งตามมาด้วยเครื่องจักรและผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ ต้นทุนก็สูงขึ้นอีก จึงต้องผลิตมากขึ้นอีก เพื่อให้ได้ปริมาณที่ประหยัดที่สุด (economic size) เข้าสู่วงเวียนของระบบทุนนิยม จำเป็นต้องขยายตลาดมากขึ้นเพื่อกระจายสินค้าที่ผลิตออกมามาก กลายเป็นวิกฤตสงสารไปเรื่อย ๆ ไม่สามารถ “พึ่งตนเอง” ได้ อีกต่อไป แต่เป็นการ “พึ่งตลาด” เริ่มจากพึ่งเพียงเล็กน้อย ไปสู่การพึ่งภายนอกทั้งระบบ ในที่สุดก็ถูกดึงให้ต้องพึ่งระบบทุนนิยมโลก เมื่อเศรษฐกิจโลกผันผวน เศรษฐกิจประเทศไทยก็พังครืนตามไปด้วย เช่นเดียวกับวิกฤติเศรษฐกิจของไทยที่เราประสบมาแล้ว

หากทุกชุมชนยึดหลัก “พึ่งตนเอง” ให้มั่นคงไว้ ไม่โลภ แม้ตลาดจะต้องการสินค้าของเรา มากกว่ากำลังการผลิตที่มีในชุมชน เราก็ผลิตให้เต็มที่ เท่าที่มีกำลังผลิตในชุมชน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็จะเป็นไปด้วยจิตใจที่ปลอดโปร่ง ไม่เครียด ไม่ต้องเป็นโรคหัวใจ เป็นโรคมะเร็ง เป็นโรคเส้นสมองแตก และอีกสารพัดโรคที่เศรษฐกิจร้ายพ่นด้านเขาเป็นทุกข์อยู่ในขณะนี้ นอกจากนั้น ยังเป็นการส่งเสริมคุณค่าของมนุษย์ให้สูงกว่าคุณค่าของเงินตรา เพราะเมื่อเราผลิตสินค้าเท่าที่เรามีกำลังผลิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่นใช้พลังสมอง พลังปัญญาของท้องถิ่น คิดค้นพัฒนาผลิตสินค้าของตนได้ มิใช่ว่าทุกชุมชนจะต้องหันมาผลิตวัตถุดิบ หรือเป็นเพียงแรงงานรับจ้างเพียงเพื่อให้ได้เงินเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าชุมชนนั้น ๆ ไม่ได้พึ่งตนเอง แต่ต้องไปพึ่งชุมชนที่เป็นผู้จ้าง

สำหรับบางชุมชนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรกับสินค้าของตนเอง อาจจะเนื่องด้วยรูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ หรือคุณภาพ นี่เป็นโอกาสที่ภาคต่าง ๆ ของสังคมจะมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น สถาบันการศึกษาทั้งระดับโรงเรียนประถม มัธยม สายอาชีพ และสถาบันอุดมศึกษา จำเป็นต้องเป็นหน่วยที่ทำการค้นคว้าวิจัยร่วมกับชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม และวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นเป็นฐานเริ่มต้น บูรณาการกับความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งด้านเทคนิคการผลิต การบรรจุ การเก็บรักษา ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาความรู้ทุกขั้นตอน รู้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนกระทั่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นต่อไป ชุมชนอาจใช้เครื่องมืออื่น ๆ ที่จะเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชน เช่น **ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน** อย่างไรก็ดีตาม ต้องไม่ละเลยการทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อพึ่งตนเองได้ หน่วยงานภาครัฐจะต้องเป็นผู้สนับสนุนเกื้อกูลต่อพลังความเข้มแข็งของชุมชน มิใช่เป็นผู้ขัดขวาง โดยยึดแค่เพียงตัวบทกฎหมาย

การที่ประเทศจะพัฒนาไปสู่การเป็น “ครัวโลก” ได้นั้น มิใช่การส่งเสริมเกษตรกรรมเพื่อขยายตลาดส่งออก เพียงเพื่อหวังเงินตราจากต่างประเทศ แต่ “จำเป็นต้อง” สนับสนุนให้ชุมชนทุกชุมชนพึ่งตนเองได้ “จริง ๆ” เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

...

เมื่อรวมความคิดของนักมองสังคมนักอ่านสังคมแล้ว เท่าที่เขียนบทความนี้มาแล้ว อาตมาอ่านดูแล้ว อ่านคู่พวกเราฟังแล้ว จะเห็นได้ว่า เราอยู่ในสังคมร่วมกับเขา แล้วเราก็ทำอะไรเท่าที่สังคมเขาคิดว่าควรจะเป็นอยู่ เราก็มอง อาตมาก็มองทางรัฐบาลเหมือนกัน อย่างไรก็ตามมองเลย อาตมาบอกพวกเรา สอนพวกเรา แนะนำพวกเราอยู่ว่า ระวังเถอะ ระวังเราจะขยายงานขยายตลาดขยายอะไรต่อมิอะไรออกไป ก็กลายเป็นอย่างที่เขาคิดไว้หมดเลย ประเดี๋ยวอันนั้นก็จะไม่พอ นี่ก็จะไม่ทัน แรงงานไม่พอก็จะต้องไปจ้าง จะต้องไปทำอะไร อาตมาก็ติงพวกเรา เตือนพวกเรา แนะนำพวกเราตลอด และก็พยายามคุมเกมอยู่ตลอดเวลาละ ก็เป็นอย่างที่เขากลัวว่ามันจะเป็นเขาเกรงว่าถ้าเป็นอย่างนั้น แล้วจะพลาดออกไป กลายเป็นพึ่งตนเองไม่ได้ สุดท้าย เจตนาที่จะพึ่งตนเองรอดนั้นล้มเหลวอีก กลายเป็นทาสของทุนนิยม ไปในวิถีสงสารของทุนนิยมอย่างเก่า ไม่สำเร็จเป็นบุญนิยมไปได้เลย ก็ตกเป็นลักษณะเดิม

เรื่องนี้เท่ากับรับรองความคิดว่า ถ้าพวกเราไม่ล้ม หรือว่าเข้าใจ ถ้าเข้าใจและไม่ล้มก็คงจะรับรองว่าอาตมาสอนหรือนำอย่างที่เขาว่านี่เลย อาตมาไม่ได้จับดอกเตอร์ แต่ว่าอาตมาก็สอนหรือว่าแนะนำ พาเราทำ ไม่ได้สอนเฉย ๆ ทำจริง ๆ พิสูจน์จริง ๆ ด้วย ทำกันมาจริง ๆ เลย เพราะฉะนั้นในประเด็นที่เขาพูดในที่ที่อาตมาคิดว่าอยากจะเอามาเน้นกับพวกเราก็คือการพึ่งตนเองได้นั้นหมายถึงการทำกิจกรรมใด ๆ รวมทั้งการผลิตสินค้าจะต้องพึ่งตนเองให้ได้ในชุมชน คือใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นของชุมชนทั้งใช้พลังสมอง พลังแรงงานของชุมชน และผลิตเพื่อใช้หรือ

แลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายในชุมชน ของเขาไม่ถึงสาธารณ โภคิเขาก็จะต้องแลกกัน แลกเปลี่ยน หรือ จำหน่ายภายในชุมชน เขาว่าอย่างนั้น หรือว่าพึ่งตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่ต้องพึ่งวัตถุดิบ แรงงาน และตลาดภายนอก เพื่อความไม่ประมาทจากความไม่แน่นอนของสังคมภายนอก เพราะว่า ความไม่แน่นอนของสังคมภายนอกมีมาก ถ้าเผื่อว่าเราเอาชีวิตไปพึ่งสังคมภายนอกไม่ว่าจะพึ่งแรง ไม่ว่าจะพึ่งวัตถุดิบไม่ว่าจะพึ่งอะไรก็แล้วแต่ ยิ่งไปพึ่งสมองของคนอื่นเขา จบเห่พอดี

เมื่อพึ่งตนเองได้แล้ว ชุมชนยังมีกำลังผลิตหรือเหลือจึงค่อยขายหรือแลกเปลี่ยนกับตลาด ภายนอกชุมชน นี้เราก็ได้เน้นแล้ว เราก็ได้ทำมาตลอดนะ ดังนั้นผู้ผลิตสินค้า OTOP จะต้อง ถูกกระตุ้นให้ขยายการผลิตขยายตลาดออกไปเรื่อยๆนั้นจึงไม่ถูกต้อง นี่เขาปรามรัฐบาลนะ เพราะว่า ชุมชนหรือกลุ่มผู้ผลิต OTOP ตอนนี่ผลิต แล้วก็ทำเพื่อที่จะขายสู่ตลาดเอาตลาดมาล่อเอาเงินมาล่อ จัดงานครั้งล่าสุดนี้ประสบความสำเร็จ กระจุกกระจิกกันนำคูเลยคน ไปเป็นล้าน ขายกันเป็นพันล้าน ตลาด OTOP ครั้งสุดท้ายนี้ชาวต่างประเทศตื่นตัวกัน ौ้ ดึงไปทั่วโลกเลยนะ แล้วก็บอกสถิติที่ ประสบผลสำเร็จอย่าง โฉนอย่างนี้ เขาโฆษณาโปร โมทกันตามระบบของทุนนิยมทั้งสิ้น และก็จะ เป็นจริงอย่างนั้นคือมุ่งต้องรวยและก็ยังมียูกต่อ ว่าคนจนจะหมด จะต้องไม่มีคนจน ทุกคนจะต้อง รวยหมด นี่เป็นลูกต่อเสริมเข้ามาเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นทุกคนก็โอ้ โหชัดเจน นายคนนี้เยี่ยม ต้องทำให้ คนรวยหมด เห็นแล้วนี้ทางรายนะ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในเครือข่ายของ OTOP ผู้ที่เข้าเกณฑ์ ผู้ที่มีงาน มีสินค้าอันได้รับการยอมรับ ได้รับรางวัล เข้าตลาดแล้วนี้ คนอื่นไม่ได้แบบนี้ก็ต้องตามมาเป็น สมาชิก หรือมาเป็นพรรค เป็นหมู่ก็จะต้องเข้ามาทำกัน ทุกคนก็มีแรงพุ่งไปสู่ตลาดภายนอก อย่างที่ เขาติงไว้ คำขายเพื่อเงินตราให้ได้เงินมามาก ๆ คำว่าพึ่งตนเองอยู่ไหนยังไม่รู้ มีแต่จะเพริดไป

นี่คือความคิดของสังคมศาสตร์ ถ้ามนุษย์ทั้งหลายไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้ในเรื่องของ ตนเอง ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักพึ่งตนเอง เขาก็จะหมุนเวียนไปตามระบบที่มอมเมากัน ที่เขาสร้าง concept ให้แก่กัน สังคมความเป็นมนุษย์ของตนเองก็ไม่รู้จะเอาแคไหน พอแคไหนสั้น โขยแคไหน ไม่รู้ สังคมจะซื้อจะขายจะเปลี่ยนจะร้างจะรวยจะยากจะจนอย่างไรแคไหนไม่รู้ คนผู้บริหารก็คิดหรือ ว่าให้การศึกษาที่ดียังไม่ชัดเจนไม่พร้อม อาตมาก็ยังไม่แน่ใจ พวกเรานี้เข้าใจความเป็นมนุษย์ความเป็นสังคมแคไหน ไม่รู้ไม่แน่ใจเหมือนกัน พอจะเข้าใจหรือเปล่า เข้าใจว่า ความเป็นมนุษย์ของเรา นี้เกิดมาเพื่ออะไร ต้องการอะไร มีความพอเท่าไร หรือว่าจุดสำคัญของความเป็นมนุษย์นี่คือ อย่งไร คุณค่าของคนคืออะไร คุณค่าความเป็นมนุษย์คืออะไร มนุษย์มีประโยชน์อะไร มนุษย์มี โทษอะไร เรารู้หรือไม่

ในด้านสังคมศาสตร์ เราอยู่กับสังคมเขา เราสู้กระแสสังคมกระแสไหนไปทางนรก กระแสไหนไปทางสวรรค์ กระแสไหนไปทางดี กระแสไหนไปทางไม่ดี เราอยู่กับสังคมเขาเราจะช่วยเขา เราจะเป็นประโยชน์กับเขา หรือว่าจะเกื้อกูลสังคมได้อย่างไร หรือว่าเขาจะเป็นตัวถ่วงสังคม

คุณสังคม กระแสมอมเมา กระแสที่จะปลุกเร้า กระแสที่จะทำให้เกิดผลอย่างนั้นอย่างนี้ อะไรต่าง ๆ นานาของสังคมนี้เราพอรู้ไหม

เราทำอะไร เราได้ศึกษาอะไร ทั้งศึกษาทั้งปฏิบัติ ปฏิบัติแล้วก็พิสูจน์ผลด้วย ไม่ได้พิสูจน์เล่น ๆ ไม่ได้พิสูจน์แล้วก็จบ ได้รางวัล แล้วก็เลิก ไม่ใช่ เราเป็นไปตามผลพิสูจน์นั้น เอาตัวเองไปพิสูจน์จริง เป็นชีวิตจริงเลยทีเดียว เรากระทำอย่างนั้นอยู่แล้วจริงอาตมาว่าแทบทั้งหมดเลยนะที่เป็นชาวโศกที่ได้ประพาศปฏิบัติมา ๕ ปี ๘ ปี ๑๐ ปี ๒๐ ปีมาแล้วนี่ก็คงจะชัดเจนขึ้น มั่นใจขึ้นว่าเราเป็นชาวพุทธ เราเป็นนักปฏิบัติธรรม และอาตมาขอยืนยันด้วยว่า การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนานั้นเป็นอย่างนี้แหละ ปฏิบัติตลอดกิเลสพวกคุณมามากน้อยมาสัน โศกจน กระทั่งเข้าข่ายเข้าระบบสาธารณสุข โภคีได้ ทำงานฟรี ไม่อยากได้เงินได้ทอง เป็นคนสันโดษ เป็นคนมักน้อยแล้ว ไม่ต้องสะสมเงินทองแล้ว เป็นคนอปปยะ ไม่สะสม แต่ก็ขยัน มีวิริยารัมภะ ปรารภความเพียร เป็นคนเลี้ยงง่าย ลักษณะสุภโร กินง่ายอยู่ง่าย ไม่คิดในเรื่องอาหารการกิน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่เราได้ยืนยัน ได้ผ่านการพิสูจน์กันมาแล้วทั้งนั้น ว่าแต่ก่อนนี่เราเป็นบ้าง คิดยึดในเรื่องกินเรื่องอยู่เรื่องนอน เรื่องไปเรื่องมา เรื่องนั่ง เรื่องยืน เรื่องอะไรก็แล้วแต่ เดียวนี้ความเป็นอยู่ของเรา ชีวิตของเราเป็นคนเลี้ยงง่าย เป็นคนไม่เรื่องมาก เป็นคนไม่คิดไม่ยึดอะไรมาเพราะฉะนั้นพวกเราจึงเป็นคนที่น่าเชื่อถือ

แปลกณะศาสนาพุทธสอนให้คนราคาถูก แต่ทุนนิยมสอนให้คนเป็นคนราคาแพง พระพุทธเจ้าสอนให้คนราคาถูกแต่คุณค่าสูง เป็นคนราคาถูก แต่คุณค่าสูง ทางโลกเขาสอนให้คนเป็นคนราคาแพงแต่คุณค่าต่ำ มูลค่าสูง เป็นคนต้องทำตนให้มีมูลค่าสูง แต่คุณค่าต่ำจะไป ไหนทำงานอะไรก็ต้องดีราคามูลค่าสูงทั้งนั้น ยิ่งตัวเองได้มูลค่าทดแทนคืนมาหมดแล้ว คุณค่าตัวเองยิ่งต่ำตามแนวคิดของบุญนิยม แต่แนวคิดของทุนนิยม เขาคิดไม่ออก เขาไม่ถือเขาว่า เขาได้มากเท่าไร นั่นแหละ เขายังมั่นใจว่า คุณค่าเขาสูง เขามีประโยชน์ต่อสังคมต่อโลก ซึ่งความจริงแล้ว คิดเอามูลค่าคืนมา มันก็ลดคุณค่าของคุณไป คุณก็ไร้ประโยชน์หรือว่าคุณเอาประโยชน์คืนมาแล้ว คุณทำอะไรก็ตาม คุณเอาประโยชน์คืนมาหมดเป็นตัวเงิน ดีราคาเป็นตัวเงิน เป็นค่า เป็นรายได้ เป็นเงินเดือน เป็นค่าจ้างแรงงาน ค่าจ้างความรู้ค่าจ้างความคิด ผลิตออกมา คิราคาหมดทุกอย่าง เอาคืนมาหมดแล้ว เอาเกินด้วย บวกเกินไปเท่าใดก็ไม่ได้ว่า ไม่ได้คิดว่าตัวเองเป็นคนผิด บวกเกินได้มากเท่าไรยิ่งดีใจบวกเกินไปได้มาก ๆ ยิ่งประสบผลสำเร็จ ฉลาดในสังคมอีก เอาเปรียบเขาได้มากเท่าไรฉลาดในสังคมอีก นี่แนวคิดอันเลวร้ายของสังคมทุนนิยม

แนวคิดนี้จึงไปไม่รอดที่กล่าวแล้ว เราเข้าใจสังคมนี้นี้ เราจึงกลายเป็นคนราคาถูก แต่คุณค่าสูง เพราะเราไม่เอา เราให้แก่สังคม ให้แก่ผู้อื่นเขาไปให้มาก ก็เป็นคนไม่เปลือง ไม่ผลาญ ไม่ทำลาย เราให้แก่สังคมเร็วที่สุด เร็วกว่าระบบทุนนิยมอย่างมาก เพราะเราทำทันที แล้วเราก็ไม่ได้คิดค่าอะไรมาให้แก่เราเลย คุณทำงานคุณก็เอาเงินมา เอาเงินมาแล้วก็มาเป็นของคุณ จะกินจะใช้

หรือไม่กินไม่ใช่ตามใจคุณ คุณจะเอามากก็มากเก็บไว้เอาไว้เป็นของคุณ มันก็อยู่เป็นของคุณ คุณไม่กินไม่ใช่ ของเรานี่ทำงานเสร็จปั๊บ ไม่เอาเลย เท่ากับให้ไปทันที คุณรู้ใหม่ว่า เงินนี่นะอยู่ที่ธนาคารเขาหนึ่งนาทีกเขาก็คิดหนึ่งนาทีก หนึ่งชั่วโมงเขาก็คิดหนึ่งชั่วโมง คิดค่าคิดดอกเบี้ยผลที่มันจะเกิด อยู่วันหนึ่ง อยู่เดือนหนึ่ง อยู่ปีหนึ่งเขาก็คิดทันที เพราะฉะนั้นเงินของพวกเราแต่ละคน ๆ นี้ให้ทันที ถ้าเงินของคุณเอามาไว้ที่ธนาคาร เงินที่อยู่ในธนาคารจะเกิดดอกเบี้ย คืดดอกเบี้ยตามระยะเวลา เราให้ทันทีนี้ เราไม่ต้องไปเสียดอกค่างอยู่ตรงนั้นเลยสักนิดเดียว เราให้ไปหมด

ถ้าคุณรับเงินมาแล้วแสนหนึ่ง คุณก็มากอดไว้ก็วันก็เดือน กว่า คุณจะสะพัดไปสู่ข้างนอก ถ้าเป็นธนาคารเขาจะคิดดอกเบี้ยเท่าไร ดอกเบี้ยออกไปเท่าไร พวกที่สะพัดเข้าออกก็สูงขึ้นไปอีก เพราะคุณไม่ได้จ่ายออกไป ไม่สะพัดออกไปสู่สังคม คนที่กักคุณหรือว่าเอามาเป็นของตัว พวกนี้ถ้าคิดดอกเบี้ยธนาคารนี้ เสียดอกเบี้ยเท่าไร แต่ดอกเบี้ยเท่าไร เราก็เป็นผู้ให้มากกว่านั้นเหมือนกัน เพราะเราให้สังคมทันที นี้เรียกว่าทุนทางสังคมของสาธารณ โภคิ ของบุญนิยม . . .

...

อาดมาพาพวกเราทำแล้วคือเราทำเท่าที่แรงเรามี เราทำเท่าที่เราจะฟังตนเองได้มากที่สุด วัตถุประสงค์เราควรสร้างเอง แรงงานของคนพวกเราเอง แม้แต่พลังทางสมอง พลังทางแรงงานทางกายก็ตาม ทำได้เท่าไร เราก็ทำเท่านั้น เราปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เรามักน้อยสั้น โศข เรากินน้อยใช้น้อย เราไม่เปลืองมาก เพราะฉะนั้นเราเลี้ยงตัวรอด เราเลี้ยงตัวรอด พวกเราก็คงจะเข้าใจคืออยู่แล้วว่า ทุกวันนี้ที่พวกเราไม่มีปัญหา แม้เราไม่มีเงินสะสมเลย เราก็ไม่มีปัญหา . . .

. . . เราฟังตนเองได้ทั้ง ๆ ที่ไม่รับรายได้ ฟังตนเองรอด มันน่าอัศจรรย์ คุณทำงานฟรี คุณทำงานไม่รับรายได้เลย คุณก็ฟังตัวเองโดยไม่ได้รับรายได้สักบาท ฟังตนเองได้ อยู่ในสังคมกลุ่มนี้แหละ สังคมกลุ่มนี้เป็นสังคมฟังตนเอง คุณก็ฟังตนเองโดยที่คุณก็อยู่ในสังคม คุณก็ทำงานไปปกตินี้แหละ ทำงานเหมือนโลกเขา ไม่ได้งอมืองอเท้าอะไร คุณก็ฟังตนเองรอด ฟังตนเองรอดอยู่ในสังคมที่ฟังตนเองได้ มันเป็นสังคมอึดตา หิ อัดโน นาโถที่แท้จริง

ศาสนาพุทธทุกวันนี้ ไม่ได้ฟังตนเอง ฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อ้อนวอนร้องขอ ไปวัดไหนก็บูชา พระพุทธรูป ของคลัง พระเครื่องรางคลัง พระ โนนี่คลัง ไม่มีอะไร ก็ไปให้รดน้ำมนต์ โขกหัว สวดมนต์อ้อนวอน ศาสนาพุทธอ้อนวอนที่ไหน ไม่ได้มีพระเจ้าที่ไหน ไม่ไม่ได้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วก็บอกขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลบันดาลทั้งนั้นเลยนะ อวยพรกันทั่วบ้านทั่วเมือง แม้แต่พระขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลบันดาล สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นก็เทพ พระเจ้าทวะ อะไรที่สมมุติว่ามีฤทธิ์ มีความเก่งแล้วบันดาลได้ อิศรนิมมานเหตุวาทะเป็นลัทธิที่มีอำนาจบันดาล อิศระก็คือพระเจ้า อิศรนิมมาน เนรมิต เป็นลัทธิที่เชื่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เนรมิตให้ นอกลัทธิพุทธ ซึ่งอาดมาก็เคยอธิบายไปหมดแล้วว่า พระพุทธเจ้าคริสต์ไว้ อะไรเป็นลัทธินอกพุทธ พระพุทธเจ้าคริสต์ไว้สามอย่าง ในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๐ ข้อ ๕๐๑ อิศรนิมมานเหตุวาท ปุพเพกตเหตุวาท อเหตุปัจฉยวาท

เอาละอาตมาบรรยายไปบรรยายมาหุ่่มครึ่ง ว่าจะทวน “ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง” ที่เราได้ทำขึ้นมาเป็นสังคมเป็นชุมชนโดยใช้ทฤษฎีพุทธศาสนาแท้ ๆ ... ก็ทวนดู

๑. เป็นสังคมที่เห็น ได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีลมีคุณธรรมมีอารยธรรม
๒. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น
๓. มีงานที่เป็นสัมมาอาชีพ มีกิจการเป็นสาระที่มั่นคง
๔. ขยัน สร้างสรร ขวนขวาย กระตือรือร้น
๕. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
๖. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แคร่งเรื่องฟุ้งเฟ้อ ไม่ผลาญพร่ำสุรุษสุร่าย
๗. มีความประณีตประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสัพคแจกจ่าย
๘. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
๙. มีความพร้อมเพียงสามัคคี ออบอูน เป็นเอกภาพ
๑๐. สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาของความเป็นกลุ่มก้อนภราดรภาพ
๑๑. มีความแข็งแรงมั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
๑๒. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประ โยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมทั่วไป

ในรอบกว้าง

๑๓. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุน และไม่กอบโกย
๑๔. มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างสุขและเห็นเป็นคุณค่าของคนตามสังธรรม

อาตมาเรียบเรียง “ลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน” ๑๔ ข้อนี้ไว้ แต่ละข้อ ๆ ที่จริงมีข้อย่อยแทรกแยกข้อย่อยได้อีกเยอะเลย แต่อาตมารวมเอาไว้แค่ ๑๔ ข้อนี้ก็มากที่สุดแล้ว ข้อที่มีนัยะคล้ายกันก็รวม ๆ กันไว้ ได้ ๑๔ ข้อ เขียนไว้นานแล้ว ก็เอามาขยายผล เอามาอธิบายย้าให้พวกเราตรวจสอบเป็นเครื่องตรวจสอบว่าสังคมของเราที่ได้ทำมาเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองเป็นชุมชนชาวพุทธเป็นชุมชนอุดมคติเป็นชุมชนของคนประเสริฐอารยบุคคลตามที่พระพุทธเจ้าท่านหมายถึง เป็นพุทธบริษัท ๔ มีนักรบวช มีอุบาสก อุบาสิกา หรือมีฆราวาสชายหญิงที่มีศีล เป็นคนมีศีล สังคมเราพูดได้ว่าเป็นสังคมคนมีศีล แม้แต่เด็กไปจนกระทั่งแก่ จนกระทั่งตายนั้นแหละ มีศีลจริง ๆ ไม่ใช่มีศีลเด่น ๆ ชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้นเอง แต่เรามีจริง ๆ มีผลที่ปฏิบัติ มีผลของศีล สังคมของเราจึงยืนยันได้ว่าเป็นสังคมพุทธบริษัทจริงเพราะเอาศีลเป็นหลักของชีวิต ไม่ใช่เอาศีลเท่านั้น เอาพุทธธรรมเป็นหลักของชีวิต เราประพฤติธรรมไป แล้วเราก็กำเนินชีวิตไป รู้จักหลักของพระพุทธเจ้าจริง ปฏิบัติมรรคองค์ ๘ ทุกวัน เป็นโลกุตระธรรม ...

ก่อนจะจบอาตมาก็อยากจะฝากโศลกย้าโศลกให้ฟังบ้าง ใครอยากจะจดก็จด ใครจดไม่ทันก็ถาม ๆ กันดู อยากฝากสามโศลกในวันนี้ คือ

๑. ผู้มีศีลห้าบริสุทธิ์ยังมีสิทธิ์จะมีเงินล้าน ผู้โลกเงินล้านไม่บริสุทธิ์ไม่มีสิทธิ์จะมีศีล ผู้ได้เงินล้านแม้บริสุทธิ์จะซื้อศีลสักข้อหนึ่งก็ไม่ได้

โศลกที่สอง ยิ่งบริจาดยิ่งเป็น “ทรัพย์แท้” คิดตัวคิดวิบากไปคือบุญ ยิ่งกอบโกยยิ่งเป็นหนี้แท้คิดตัวคิดวิบากไปคือบาป

โศลกสุดท้าย บุญนิยมพึงตนเองได้แล้วเลี้ยงผู้อื่นด้วยใจจริงที่เมตตา เป็นพรหมวิหาร ทุนนิยมเอาเปรียบคนอื่นมาเลี้ยงตนเองอย่างไม่มีวันพอและไม่มีสิ้นสุด

เอาละหมดเวลา อาตมาจบด้วยโศลกก็แล้วกัน

ภาคผนวก ง

ศีล

ก. จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล

จุลศีล

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง คำจริงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลงโลก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าวกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าวกัน สมานคนที่แตกร้าวกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๘. เธอเว้นจากการพราภีษคามและภุตคาม.

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล.

๑๐. เธอเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีและดูการเล่น อันเป็นข้าศึกแก่กุศล

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว.

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่.

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน.
๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ.
๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ.
๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี.
๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส.
๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ.
๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร.
๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา.
๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน.
๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้.
๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย.
๒๔. เธอเว้นขาดจากการ โกงด้วยตราขัง การ โกงด้วยของปลอม และการ โกงด้วยเครื่อง
ดวงวิค.
๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง.
๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีขัง การปล้น และกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืงของเธอประการหนึ่ง.

จบจุดศีล.

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพราภพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพราภพิชคามและภุตคาม
เห็นปานนี้ คือ พิชเกิดแต่เง่า พิชเกิดแต่ลำต้น พิชเกิดแต่ผล พิชเกิดแต่ยอด พิชเกิดแต่เมล็ด
เป็นที่ครบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืงของเธอประการหนึ่ง.
๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของทีทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของทีทำการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่อง
ประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืงของเธอประการหนึ่ง.
๓. ภิกษุเว้นขาดจากการคูลการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่น อย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวยคูลการเล่นอันเป็น
ข้าศึกแก่กุศล เห็นปานนี้คือ การพ้อน การขับร้อง การประ โคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่า
นิยาย การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองทีสวยงาม การเล่น
ของคนจันฑาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ

ชนแกะ ชนไก่ ครอบนกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ดีของเธอประการหนึ่ง.

๔. ภิภุเวินขาดจากการชวนขวยเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวยเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุกแถวละแปดตา แถวละสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นควด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่นรถน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ดีของเธอสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นควด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่นรถน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ดีของเธอประการหนึ่ง.

๕. ภิภุเวินขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่เห็นปานนี้ คือ เตียงมีเท้าเกินประมาณ เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาวัจนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีลักษณะเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพ็อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่ออินนิมมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างคิทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ดีของเธอประการหนึ่ง.

๖. ภิภุเวินขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวยประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เห็นปานนี้ คือ อบตัว ไคลอวัยวะ อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แด้มตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กัลกยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้า ประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัควาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ดีของเธอประการหนึ่ง.

๗. ภิภุเวินขาดจากศิริจณนถา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบศิริจณนถา เห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราช

เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

๘. ภิภุเวินขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์

ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวยกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่น ว่าท่าน ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านรู้จักทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูกถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยฆ่าของมาคันแปร ไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่าน ได้แล้ว ข้าพเจ้าข่มท่าน ได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

๙. ภิภุเวินขาดจากการประกอบพุทธรูปและการรับใช้ เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์

ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวยประกอบพุทธรูปและการรับใช้เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทูตของพระราชาราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี และกุมารว่า ท่านจง ไปในที่นี้ ท่านจง ไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ ในที่โน้นมา ดังนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

๑๐. ภิภุเวินขาดจากการพูดหลอกลวง และการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างที่

สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูดหวานล่อม พูดและเล็ม แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

จบมัชฌิมศีล.

มหาศีล

๑. ภิภุเวินขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์

ผู้เจริญบางจำพวก ฉันท โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแวนเวียนเทียน ทำพิธีชัคแคลบบูชาไฟ ทำพิธีชัคธาบูชาไฟ ทำพิธีชัคข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเดิมนบายบูชาไฟ ทำพิธีเดิมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลูกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา

เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้อันนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

๒. ภิภุเว็นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิคด้วยคิริจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวก ฉั้น โภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว เลียงชีพ โดยทางผิคด้วย คิริจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกะทา ทายลักษณะหมี ทายลักษณะคูน ทายลักษณะเค่า ทายลักษณะมฤค แม้อันนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

๓. ภิภุเว็นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิคด้วยคิริจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉั้น โภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพ โดยทางผิคด้วย คิริจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราหัทว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุ นี้ๆ แม้อันนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอประการหนึ่ง.

๔. ภิภุเว็นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิคด้วยคิริจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉั้น โภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพ โดยทางผิคด้วย คิริจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็น อย่างไร ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างไร ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัวหมอง

จักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม่ขื่อนี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยคิริจณานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพ โดยทางผิดด้วย คิริจณานวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษา หาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความตำราอุหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวน นับประมวลแต่งกาพย์ โลกาศาสตร์ แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยคิริจณานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพ โดยทางผิดด้วย คิริจณานวิชา เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อวาหมงคล ให้ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์ หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มีมือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอ ทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าว มหาพรหม ร่ายมนต์พันไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยคิริจณานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพ โดยทางผิดด้วย คิริจณานวิชา เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์จับผี สอนมนต์ป้องกัน บ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรือน ทำพิธี บวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรงยาสำรอก ปรงยาถ่าย ปรงยา ถ่ายโทษเบื้องบน ปรงยาถ่ายโทษเบื้องล่าง ปรงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรงยาตา ปรงยานัตถ์ ปรงยาทากัด ปรงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใใส่ยา ชะแผล แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

จบมหาศีล.

ข. คีล ๑๐

๑. เว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน
๒. เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน
๓. เว้นจากการประพฤตินิคมจรรัญ
๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
๕. เว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
๖. เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือ เวลาที่ไม่ได้กำหนด
๗. เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์
๘. เว้นจากการตัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง
๙. เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หุรหุราฟุ่มเฟือย
๑๐. เว้นจากการรับทองและเงิน

ก. คีล ๕ และ คีล ๘

คีล ๕

๑. เว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน
๒. เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน
๓. เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน
๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
๕. เว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

คีล ๘

๑. เว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน
๒. เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน
๓. เว้นจากการประพฤตินิคมจรรัญ
๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
๕. เว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
๖. เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือ เวลาที่ไม่ได้กำหนด
๗. เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ การตัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง
๘. เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หุรหุราฟุ่มเฟือย

ภาคผนวก จ
ชุมชนชาวโศก

ชุมชนสันตือโศก

๖๕/๑ ซ.เทียมพร ถ.นวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กทม.๑๐๒๔๐ โทร ๐๒-๓๗๔๕๒๓๐

ชุมชนศรีษะอโศก

๒๑๖ หมู่ ๑๕ ต.กระแซง อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ ๓๓

ชุมชนศาลือโศก

๑๑๖ หมู่ ๓ ต.โคกเคี้ยว อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์ ๖๐๒๒๐ โทร.(๐๕๖)๒๕๕-๒๑๗

ชุมชนปฐมอโศก

๖๖ หมู่ ๕ ต.พระประโทน อ.เมือง จ.นครปฐม โทร.(๐๓๔)๒๕๘๔๗๐-๑

ชุมชนสีมาอโศก อ.เมือง จ.นครราชสีมา

๕๔ หมู่ ๕ ต.หนองบัวศาลา อ.เมือง จ.นครราชสีมา ๓๐๐๐๐ โทร.(๐๔๔)๒๑๒-๗๕๗

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ

หมู่บ้านแม่เลา ต.ป่าเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ชุมชนทักษิณอโศก

๔๑ หมู่ ๓ ต.บ้านควน อ.เมือง จ.ตรัง ๕๒๐๐๐ โทร.(๐๗๕)๒๒๖๑๕๖

ชุมชนหินผาฟ้าน้ำ

๔๒๘ หมู่ ๑๗ ต.นาหนองทุ่ม อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ ๓๖๑๕๐ โทร.(๐๑)๕๗๖-๒๑๘๑

ชุมชนคันทองแค้นเหนือ

๓๐๒ หมู่ ๗ ซ.พนมวัลย์ บ้านโนนยาง ต.หนองขอนกว้าง อ.เมือง จ.อุดรธานี
โทร.(๐๔๒)๓๔๑๕๘๑

ชุมชนเล็ลย์อ โสก

๒๔๖ หมู่ ๗ บ้านเอราวัณ ต.ผาอินทร์แปลง กิ่ง อ.เอราวัณ จ.เลย ๔๒๒๒๐ โทร.(๐๔๒)
๘๕๓๒๐๗

ชุมชนราชธานีอโสก

หมู่ ๑๐ ต.บุ่งไหม อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ๓๔๑๕๐ โทร.(๐๔๕) ๒๔๐-๕๘๔-๕

ชุมชนคอยรายปลายฟ้า

๒๕๕ หมู่ ๘ ต.ท่าสาย อ.เมือง จ.เขียงราย ๕๗๐๐๐ โทร.(๐๕๓) ๗๐๐๕๐๔

ชุมชนศรีบูรพาอโสก

บ้านหัวชา หมู่ ๖ ต.หัวหว้า อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี โทร.(๐๓๗) ๓๓๑๑๘๕

ชุมชนวังสวนฟ้า

หมู่ ๔ ต.วังทอง กิ่ง อ.วังสมบูรณ์ จ.สระแก้ว โทร.๘๑๖๑๖๒

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว รินธรรม อโศกตระกูล เกิดวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๐๓ ที่จังหวัดนครปฐม สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. ๒๕๓๒ ศึกษาระดับปริญญาตรี (ภาษาสันสกฤต) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๘ ศึกษาระดับปริญญาโท (ภาษาบาลีและสันสกฤต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ และกำลังศึกษาระดับปริญญาโท คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เข้าศึกษาหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ โรงเรียน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๒

พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นครูโรงเรียนอุดมวิทยา อุตรธานี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๖ รับราชการเป็นหัวหน้าหอสมุดกลางและหัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยครูอุตรธานี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๘ เป็นบรรณารักษ์หอสมุดและศูนย์สนเทศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๓๔ เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดสำหรับประชาชน สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๔๑ เป็นครูโรงเรียนสามมาติกาสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๓๔ ถึงปัจจุบันเป็นบรรณารักษนิเทศสาร “ดอกหญ้า” ของสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม

พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเสริมสุขภาวะจิตวิญญาณ: ศึกษากรณีชุมชนชาวอโศก” โดยได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)